

Wie Heeft het voor het Zeggen?

Titus 2:11-14

Inleiding:

Als je getrouwd bent of op een andere manier een relatie hebt met een vrouw, dan weet je dat één verkeerd woord soms genoeg kan zijn om een prettige rit in de auto om te zetten in een rit naar de hel. Je mag knikken, want er is hier maar één vrouw aanwezig en zij is met mij getrouwd en heeft een geheimhoudingsovereenkomst moeten tekenen om hier te mogen blijven. Soms vraag je je af: *waarom moest ik nou persé dát woord gebruiken?* Of: *Hoe komt het dat zij een andere definitie van dat woord heeft, dan ik?* Hoe kan één woordje nou zo veel in te brengen hebben in het verloop van een gesprek? Als je wat langer getrouwd bent en je de afgelopen jaren een beetje hebt opgelet, dan weet je inmiddels dat kleine woordjes heel belangrijk kunnen zijn. Zo ook het woord, dat ik vanmorgen met jullie wil behandelen. We bekijken vanmorgen inderdaad één woord. Als je dat vanavond thuis goed weet te brengen, is je vrouw diep onder de indruk dat je eindelijk op je woorden hebt leren letten.

I. Het Woord: Bezonnen.

Je hebt op de folder of de website misschien al gezien dat ik vanmorgen zou spreken over “Bezonnen” of “Bezadigd”. Ik kwam een tijdje terug in Titus 2 tegen en vroeg me af wat het betekende. Toen ik de betekenis van het Griekse Woord opzocht, verbaasde het me niet, dat Paulus het me zo indringend voorhield. *Bezonnen* was iets, dat ik nodig had. Toen de gelegenheid zich voordeed om deze lezing te mogen geven, wilde ik dát woord met jullie delen. Het woord “bezonnen” komt in het Nieuwe Testament in verschillende vormen zestien keer voor, waarvan negen keer in de Pastorale brieven van Paulus.

Het Griekse Woord.

Een aantal van jullie hebben waarschijnlijk al een idee wat dit woord betekent. Ik spreek in mijn studies en preken zo min mogelijk over Grieks, maar vanmorgen wil ik jullie het Griekse woord leren. Hierdoor krijg je een woord dat nog geen betekenis voor je heeft en kun je geheel onbevangen dat woord gaan invullen met de Nieuw Testamentische betekenis. Het woord is *sofroom* (σοφρων). Niemand weet precies hoe Bijbels Grieks uitgesproken moet worden.¹ Ik heb geleerd dat de omega een ‘lange o’ is, vandaar dat ik het woord in het Nederlands zo schrijf, met als uitspraak: soo-froon. Dit Griekse woord komt in het Nieuwe Testament in zes vormen voor, maar elke keer is het terug te herleiden naar het grondwoord *sofroom*.²

De Achtergrond van dit Woord.

Het duurt minstens nog 10 minuten voordat ik een definitie van *sofroom* ga geven. Als basis moeten we begrijpen, dat in de oudheid *sofroom* sprak van een bepaalde houding, die blijvend een bepaald gedrag veroorzaakt.³

Plato.

De filosoof Plato leerde in de vierde eeuw voor Christus dat de maatschappij uit drie lagen (of klassen) bestond. Die drie klassen kwamen via *sofroom* tot overeenstemming welk van de drie zou regeren. De regerende klasse moest vervolgens met *sofroom* regeren.⁴ Dit woord heeft dus te maken met wie het voor het zeggen heeft.

Filosofie en Ethiek.

Sofroom werd daarna toegepast op de mens persoonlijk en komt door de eeuwen in nagenoeg alle filosofische en ethische verhandelingen voor. Als het verstand het voor het zeggen heeft, zul je neigen tot goed beredeneerde en logische beslissingen. Maar je zult geteisterd worden door kille gevoelloosheid. Als het gevoel het voor het zeggen heeft, zul je neigen tot spontane en gevoelige beslissingen. Maar je zult geteisterd worden door veranderlijkheid. Maar als je verstand en je gevoelens bereid zijn om *sofroom* te zijn en het vertrouwen hebben dat je wil het in *balans* voor het zeggen zal hebben, dán ben je waar je wezen moet.

De Taalkundige Herkomst van sofroom.

Wat ik je tot nu toe gegeven heb, heet de culturele etymologie (herkomst) van *sofroom*. Het volgende wat van belang is, is de taalkundige herkomst van *sofroom*.

De Samenstelling van sofroom.

Zoals veel woorden, is *sofroom* een samenstelling van twee Griekse woorden; vergelijkbaar met het woord *reddingsboei*, dat een samenstelling is van *redding* en *boei* en dus een nieuw woord met een nieuwe betekenis vormt. Het eerst deel van *sofroom* is het woord soo(d)zo (σωζω). Dit woord betekent veilig, gered van gevaar, behouden.⁵ Het tweede woord is phren (φρεν) en spreekt van de delen van het hart of de geest van de mens: de wil, de emoties en het verstand of het

¹ Koiné Grieks.

² sophroneo (4993), sophronizo (4994), sophronismos (4995), sophronos (4996), Sophrosune (4997) en sophron (4998). De nummers tussen haakjes zijn Strong's nummers (uit de Online Bible).

³ *Theological Dictionary of the New Testament*, Vol. VII, G. Kittel, 1971, blz. 1098.

⁴ *Theological Dictionary of the New Testament*, Vol. VII, G. Kittel, 1971, blz. 1099-1100.

⁵ Strong's nr. 4982 (uit de OnLine Bible).

intellect.⁶ Samengevoegd verwijst het dus naar een veilige omgang met de verschillende aspecten van de mens. Als een hoogopgeleide man zal Paulus *sofroom* gekozen hebben omdat hij op de hoogte was van de achtergrond en de herkomst van dit woord.

Diverse Gebruiken van *sofroom*.

We gaan de volgende teksten niet onderzoeken, ik geef ze alleen om te laten zien hoe *sofroom* hier en daar wordt ingezet. In Markus 5:15 is een voormalig bezeten man *bij zijn verstand – sofroom*.⁷ In Handelingen 26:25 verzekert Paulus Festus dat hij *nuchtere waarheid* spreekt – *sofroom*.⁸ In deze beide teksten staat *sofroom* tegenover *krankzinnig*. In 2 Corinthiërs 5:13 zet Paulus *sofroom* in als het tegenovergestelde van *geestvervoering* en is het vertaald met *nuchter van zin zijn*. In deze tekst kan *geestvervoering* ook vertaald worden met *je verstand verliezen*.⁹ Nog één tekst voordat we ons uitstrekken naar een definitie van *sofroom*. Romeinen 12:3 laat ik op het scherm zien: “Want door de genade die mij gegeven is, zeg ik ieder onder u niet hoger te denken dan hij moet denken, maar laat hij denken in bescheidenheid, naar de mate van geloof zoals God die aan ieder heeft toebedeeld.” Hier is *sofroom* vertaald met *denken in bescheidenheid* en gebruikt Paulus het als een pleidooi om je denken in balans te brengen met geloof.

Een Definitie van *Sofroom*.

Met al deze informatie zijn we klaar om een definitie van *sofroom* te formuleren. ***Sofroom* is met ons gezonde en door God geleide verstand zoeken naar Zijn denkwijze en wat Hij van ons vraagt en daarmee onze wil aansturen tot een juiste keuze.** Als je *sofroom* wilt zijn ga je met twee zaken: gezond en door God geleide verstand op zoek naar twee zaken: Zijn denkwijze en wat Hij van ons vraagt. Vervolgens ga je daarmee je wil aansturen tot een juiste keuze. Zo zien we in 1 Petrus 4:7 dat Petrus de gelovigen aanmoedigt om niet in paniek te raken met betrekking tot de wederkomst van Christus, maar om *sofroom* te zijn. Ze kunnen denken: *Wat maakt het uit wat je doet, Jezus komt terug*. Ze kunnen zich rondom hun lijden wanhopig voelen, omdat Jezus nog niet terug is gekomen. *Sofroom* wordt daarom vertaald met “*bezonnen*” en zal de gelovigen helpen om zich te laten sturen door hun wil, zodat ze in staat zullen zijn om in het dagelijks leven te functioneren.

In Onze Tijd.

Ik wilde deze definitie verduidelijken met een hedendaags voorbeeld. Maar ik werd overspoeld met voorbeelden van mensen die niet bezonnen zijn. Donald Trump die via Twitter zijn ongenoegen met de media op straat gooit. Geert Wilders, die dat voorbeeld prompt volgt. Mark Rutte die met een gebrek aan bezonnenheid “*pleur op*” roept en dat vervolgens erger maakt door die opmerking als bezonnen te presenteren. Dit bracht mij ineens op het woord “onbezonnen”. Dát kennen we: *wat die 16 jarige buurjongen van mij met zijn brommer doet... ik hou mijn hart vast! Hij is zo onbezonnen*. Is het niet triest dat onze maatschappij ons geen – of nauwelijks – voorbeelden aanreikt van bezonnen mannen. Zou het niet bijzonder zijn als jouw buurman zou zeggen: *Iemand die bezonnen is...? Ja, mijn buurman!*

II. De Teksten in Titus.

Misschien is dit niet echt een hedendaags probleem, maar leeft het al sinds de tijd van Paulus? Misschien vindt hij het daarom nodig om *sofroom* aan ons voor te houden? In Titus wordt *sofroom* aan verschillende groepen mensen aanbevolen: Oudsten in 1:8, oude mannen in 2:2, oude vrouwen moeten het in vers 4 en 5 aan jonge vrouwen leren en in vers 6 worden jonge mannen vermaand om *in alles sofroom* te zijn. Mocht je menen dat jij niet in één van die groepen past, dan val je zeker onder de opdracht in 2:12 – “*leer ons in deze tegenwoordige wereld sofroom (bezonnen) te leven*”.¹⁰

De Toenmalige Cultuur.

Er waren twee filosofische en theologische denkwijzen populair in de tijd waarin Paulus schreef. Eén gedachtegang ging als volgt: *Ik ben een burger van de Hemel en de Heer komt spoedig terug, dus heb ik geen maatschappelijke verantwoordelijkheden*. De tweede gedachte komt voort uit het dualisme en probeerde via het Gnosticisme in de gemeente voet aan de grond te krijgen: *Mijn leven voor God en mijn leven in de wereld zijn totaal aparte zaken. Wat ik in mijn lichaam doe, heeft geen enkele invloed op mijn geestelijk leven*. Beide denkwijzen worden door *sofroom* ontzenuwd.¹¹

De Weerstand van Paulus.

Paulus biedt in Titus 2:11-14 weerstand tegen deze gedachten; laten we er nog eens naar kijken. Ken Wuest heeft een vertaling van het Nieuwe Testament gemaakt, waarbij hij elk Engels woord heeft gebruikt om de essentie van de Griekse tekst weer te geven. Het leest soms wat lastig, maar is wel volledig, luister maar naar mijn Nederlandse vertaling: “Want

⁶ Strong's nr. 5424 (uit de OnLine Bible).

⁷ Strong's nr. 4993 (uit de OnLine Bible).

⁸ Strong's nr. 4997 (uit de OnLine Bible).

⁹ Strong's nr. 4993 en 1839 (uit de OnLine Bible).

¹⁰ Dit is de samenvatting van de zin en werd aan het einde van de Mannen Dag op een boekenlegger uitgedeeld. Zie blz. 3 bij Conclusie.

¹¹ *Theological Dictionary of the New Testament*, Vol. VII, G. Kittel, 1971, blz. 1103.

de genade van God die redding heeft gebracht, is aan alle mensen verschenen, ons instructie gevend, dat we goddeloosheid en wereldse begeerten ontkennend, sofroom en rechtvaardig temidden van deze tegenwoordige tijdsgeslacht leven, terwijl we vol verwachting uitzien naar de verschijning van de glorie van onze grote God en Heiland, Jezus Christus, Die Zichzelf voor ons gegeven heeft om ons te bevrijden van alle wetteloosheid en voor Zichzelf een eigen privé eigendom te reinigen, ijverig in goede werken.”¹² Deze preek is een woordstudie, dus ga ik niet het hele gedeelte behandelen.

Het Eerste Doel van Gods Genade.

In vers 12 geeft het deelwoord “leert ons” aan, dat Paulus ons hier het doel van de genade van God, die hij in vers 11 noemt, voorhoudt. Het Griekse woord “Leren” is de bron voor ons woord pedagogie, de NBG vertaalt het dan ook met opvoeden. Het betekent verder opleiden, leren, verbeteren of vermanen.¹³ Is opvoeden niet leren je gezond verstand te gebruiken? Ben jij een makkelijk opvoedbaar kind van jouw Hemelse Vader? Hij zit niet in de Hemel met Zijn handen in Zijn haar te zuchten: *Ik wou dat hij eindelijk eens zijn gezond verstand zou gebruiken!* Onze Vader blijft ons opvoeden.

Het Tweede Doel van Gods Genade.

Paulus gaat in vers 14 door met zijn doelgerichte taal: *“opdat Hij ons zou vrijkopen van alle wetteloosheid en voor Zichzelf een eigen volk zou reinigen, ijverig in goede werken.”* Het logische woordje “opdat” of “om” slaat zowel op “vrijkopen” als op “reinen”. Ik hoef niet uit te leggen wat deze twee begrippen betekenen.

Een Eigen Volk.

Maar de strekking van “voor Zichzelf een eigen volk reinigen” gaat in de vertaling naar het Nederlands bijna verloren. Het wordt ook wel vertaald met “volk ten eigendom” en “eigen volk.”¹⁴ In de meeste Engelse vertalingen staat “peculiar people”, wat letterlijk “eigenaardig” betekent. Als ik zou zeggen dat mijn schoondochter “peculiar” is, dan krijg ik het met Daniel aan de stok. Maar als je “eigenaardig” uit elkaar peutert, krijg je: *in hun aard God eigen*. Dus als je sofroom leeft, dan ben je eigenaardig. Ga maar na: Een Christen voelt een overweldigende liefde voor Iemand, Die hij nog nooit heeft gezien. Hij baseert zijn leven op iets wat die onzichtbare Iemand eeuwen geleden voor hem heeft gedaan. Hij sterft zodat hij kan leven, laat los zodat hij kan ontvangen en geeft wanneer hij het niet kan missen. Hij ziet het onzichtbare, hoort het onhoorbare en heeft een vrede die alle verstand te boven gaat.¹⁵ Wat een mafkees... ben jij als je sofroom bent. Nou en? Het is toch Gods bedoeling dat jij eigenaardig bent?!

Volijverig in goede werken.

Ook door de manier waarop we volijverig zijn in goede werken vallen we op als eigenaardig. Dat woord volijverig is het woord zeloot. Het betekent: *iemand die brandt van ijver of hevig verlangend is naar iets.*¹⁶ De soldaten van Alexander de Grote trokken ten strijde terwijl ze een blijmoedig overwinningslied zongen; ze waren klaar om de strijd aan te gaan. De vijand, het Perzische leger, hoorde je ook van verre aankomen. Met zweepslagen joegen de officieren angstige soldaten naar het front. Verbaast het je dat het Perzische leger, hoewel veel talrijker, niet was opgewassen tegen het leger van Alexander de Grote? Ben je een zeloot voor de Heer, of moet Hij je onder dwang het slagveld op dwingen?¹⁷ Hoe groot is jouw ijver in het doen van Gods wil? Hoe groot is jouw drang om sofroom te zijn?

Conclusie:

Sofroom is met ons gezonde en door God geleide verstand zoeken naar Zijn denkwijze en wat Hij van ons vraagt en daarmee onze wil aansturen tot een juiste keuze. De workshops van vanmiddag zijn bedoeld om heel praktisch handen en voeten te geven aan sofroom. Maar ik kan het niet laten om één voorbeeld te geven, die waarschijnlijk niet in een workshop aan de orde zal komen. Wat zeg je wanneer je je zondagmorgen verslaapt? *Ach, dan missen we vanmorgen de dienst.* Of zeg je: *ik overleef deze week nauwelijks tenzij ik vanmorgen in het Woord ben. En mijn vrouw, die moet deze week met mij zien te overleven – zij heeft de dienst en de preek nog harder nodig dan ik. Om maar te zwijgen van de kinderen!* Wacht je op de stem van de Heilige Geest, dat die je influistert dat je mag blijven liggen, of zet je sofroom in? Een sofroom man roept: *We hebben ons verslapen, dus dat wordt even flink doorwerken om de dienst niet te missen!*

Ben je bereid om van de Heer te leren sofroom te zijn? Pas op, als je dat leert, word je eigenaardig. Uiteindelijk komt dit allemaal neer op de kernvraag, die ook de titel van mijn preek is: *Wie heeft het voor het zeggen?* Je gevoel, je logica, je eigen wil? Of heeft sofroom het voor het zeggen: je gezonde en door God geleide verstand waarmee je zoekt naar Zijn denkwijze en wat Hij van je vraagt en daarmee jouw wil aanstuurt tot een juiste keuze.

¹² The New Testament - An Expanded Translation. Kenneth S. Wuest, Eerdmans, 1961. Het woord “discreetly” heb ik vervangen door sofroom.

¹³ Strong's nr. 3811 (uit de OnLine Bible).

¹⁴ Leidsche Vertaling, Lutherse Vertaling, Willibrord Vertaling 1995.

¹⁵ Illustrations Unlimited, James S. Hewett, Tyndale House Publications, 1988, blz. 60 § 26.

¹⁶ Strong's nr. 2207 (uit de OnLine Bible) – zelotes / ζελοτες).

¹⁷ A Treasury of Notes, Quotes and Anecdotes, A. Naismith, Baker, 1975, § 1199.